پښتو لیکدود

راشئ چې پښتو لیکنه تصحیح او معیاري کړو!

حکمتیار

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ليكدود

راشئ چي پښتو ليكنه تصحيح او معياري كړو!

حكمتيار

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

سریزه

لکه څنګه چي د پښتنو د هري سیمي، قبیلې او حتی د هري درې د اوسېدونکو ژبه له نورو توپیر لري، همدا راز پښتو واحد او ټولو پښتنو ته منلی لیکدود هم نه لري، مروج لیکدودونه ئې ډېري ستونزي لري، له ګاونډیو ژبو سره ئې نه د واحد لیکدود له پلوه مقایسه کولی شو او نه د واحد ویندود له پلوه، عربي، فارسي او اردو په بېلو بېلو هېوادو کي هم ګډ او ټولو ته منلی لیکدود لري خو پښتو له دې پلوه ډېره وروسته پاتې ده، ډېر کار ته ضرورت دئ چي پښتو لیکدود او ویندود ملي او ټولو پښتنو ته مقبوله بڼه غوره کړي، د اوسني پر ېشانه حالت دلایل ئې روښانه دي چي دلته ئې د څېړلو ځای نه دئ، یوازي دومره باید ووایو چي ژبه هغه مهال له داسي تفرق او د نورو ژبو له اغېزه ژغورل کېږي، قومي بڼه ئې په ملي بڼي بدلېږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويونكي ئې په يوه ليكدود او ويندود متحد كېږي چي څواكمن او ملي حكومت ئې ترشا وي، د هېواد تعليمي او درسي نصاب ترې جوړ او د خبري رسنيو او رسمي اداراتو ژبه شي، پښتو تر ننه دا سعادت نه دئ ترلاسه كړی، پښتانه له يوې خوا تل د بهرنيو د عسكري تېريو مقابلې ته اړ شوي او له بلې خوا تر فرهنگي يرغلونو لاندي پاته شوي، خوا ته ئې د پاكستان او ايران په څېر دوه څواكمن حكومتونه وو چي يوه ئې اردو او بل ئې فارسي ته كار كړی او پر نورو ئې خپله ژبه مسلطه كړې. همدا وجه ده چي په پښتونخوا كي د پښتنو زامن په ځانگړې توگه هغه چي په پاكستاني سكولونو كي سبق وايي پښتو ئې نيمايي له اردو او انگريزي جوړه وي، د هرات ډېری پښتنو قومونو خپله اصلي ژبه په بشپړه توگه هېره كړی، هرات د غلزيو ټاټوبی وو، په سلو كي تر اويا زيات مېشت قومونه ئې پښتانه ول او په پښتو ئې خبري كولې، خو اوس چي له چا پوښتنه وكړې: د كوم قوم يې؟ وايي به چي پښتون، اسحاق زی يم، خو په پښتو به خبري نشي كولی، د كندهار له پښتنو به واورې چي وايي: د سيب درختي سايې ته ناست وم!! وجه ئې دا ده چي پر هرات او كندهار څه موده ايرانيانو حكومت كړی. هر قوم چي پر يوې ټولني له سياسي، فكري، اخلاقي او اقتصادي پلوه مسلط شي؛ ژبه ئې هم د نورو قومونو پر ژبي سيوری وغوړوي، انگريزانو امريكا اشغال كړه، پر بكړه ئې وكړه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیک لوست به په انگرېزي وي، دا دئ درې پېړۍ وروسته د امریکا د ټولو اصلي قومونو ژبي په پشپړه توګه له منځه تللې، د وروستۍ ژبي وروستی ویونکی ئې سږکال (۲۰۰۸) ومړ او په دې توګه د اصلي امریکایانو ټولي ژبي له منځه ولاړې.

متأسفانه اوس نه یوازي په کلیواله کچه د پښتنو لهجې بېلي بېلي دي بلکي په لوستو پښتنو کي هم یووالی نه مومو، نه د وینا او لهجې یووالی او نه د لیکدود یووالی، د مشرقي ساحې لیکدود د جنوبي او جنوب غربي ساحو له لیکدوده توپیرونه لري، دا اختلاف باید ختم شي، د پښتو لیکدود باید معیاري او توحید شي، چارواکي، مشران او لیکوالان باید دې ستونزي ته توجه وکړي، د ملي یووالي لپاره ضروري او اړینه ده چي ملي ژبه ولرو، خو دې ته په پام سره چي د ژبي د یووالي او معیاري کولو هڅه د قومي او ژبني تعصباتو راپارولو باعث نشي، موخه مو یووالی او د اختلافاتو ختمول وي نه یو قوم او ژبه ئې پر نورو تحمیلول، ځیني کړۍ د سیاسي موخو لپاره د ژبي په اړه داسي څه وایي چي ژبني تعصبات راپاروي، یوه پر بلي غوره او لرغونې ګڼي، په داسي حال کي چي د ټولو انساني ژبو بنسټ یو دئ، هیڅ ژبه پر بلي تفوق نه لري، لکه څنګه چي د انسانانو نسل او توکم یو دئ او له یوې جوړې مور او پلاره پیدا شوي، همداسي ئې ژبه هم په سر کي یوه وه او د خاصو عواملو په وجه سره بېلي شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په دې موخه چې پښتو ليکدود او ويندود له اوسني پرېشانه حالته ووځي ټولو هغو پښتنو ليکوالو ته څو وړانديزونه لرم چې د يووالي او وحدت هڅه کوي او غواړي چې د پښتو ليکدود معياري، متفق عليه او ټولو ته د منلو وړ شي. که څه هم دا کار تر هغه نتيجه نه ورکوي چې پښتو په واقعي معنی ملي او رسمي ژبه شي، په راډيو، ټلويزيون، چاپي خپرونو، تعليمي مؤسساتو او رسمي اداراتو کې د ملي ژبې په توګه وکارول شي، تر اوسه متأسفانه په افغانستان کې پښتنو دا حق هم نه دئ ترلاسه کړی چې زامن ئې په مکتبونو او پوهنتون کې په خپلې مورنۍ ژبې ليک لوست وکړي، خو دا تشه بايد ډکه شي او پښتو له اوسني پرېشانه حالته بايد وايستل شي.

زه په دې اړه څه وړانديزونه لرم چې د دې مختصري رسالې په ترڅ کې ئې د بااحساسه او دردمندو ليکوالو مخې ته ږدم، اميد دئ په دې سره ځيني هغه ستونزي حل شي چې پښتو ليکدود همدا اوس ورسره مخامخ دئ.

حکمتيار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو حروف

د پښتو او فارسي حروف له عربي اخيستل شوي، فارسي څلور حروف (پ، چ، ژ او گ) پرې علاوه کړي او (ة) ئې ترې ايستلې، او په پښتو کي په دې څلورو برسېره نور هم پرې اضافه شوي چي ټول ئې دا دي: (ټ، پ، چ، ځ،څ، ډ، ړ، ژ، ږ، ښ، گ، ګ، ڼ، ې، ی)

تاسو ته معلومه ده چي عربي حروف له دغو علايمو(َ ،ِ ،ُ ،ً ،ٌ ،ٍ ، ~، ۟ ،ٰ) پرته ناقص دي، په عربي کي دا علايم د حروفو ډېره ضروري برخه ده، موږ د دغو علايمو د نه رااخيستلو په وجه ناقص حروف کاروو، موږ نه يوازي (زور، زېر، پېش :َ ،ِ ،ُ، ته ضرورت لرو بلکي تنوين ً ته هم ضرورت لرو ځکه د عادتاً، حتماً او قطعاً په څېر هغه الفاظ چي موږ له عربي رااخيستي له دغه علامې پرته ناقص دي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز مورږ له دغو علايمو علاوه د زېرکي او زورکي په څېر علايمو ته هم اړ يو، د نه کارولو په وجه ئې له ګڼ شمېر ستونزو سره مخامخ يو، د مثال په توګه (لور، سور، سر) د تورو د حرکت له مخي څو بېلي بېلي معناوي لري، لکه: (لور: نجلۍ)، (لور: د رېبلو وسيله)، (لور: طرف) او (لور: پېرزوينه)، (سور: سور رنګ)، (سور: سپور)، (سور: عرض)، (سور: څښل)، (سر: کوپړۍ)، (سر: راز)، که لوستونکی دا الفاظ له جملې بهر وګوري نه پوهېږي چي کومه معنی ترې مراد ده. همداراز دغي نقيصې مورږ دې ته اړ کړي يو چي پنځه يې ګاني وکاروو، حال دا چي په حقيقت کي زمورږ (ی) يوه ده، بېل بېل غږونه ئې د هغه حرف په حرکت پوري تړاو لري چي تر (ی) مخکي راځي، که مخکنی حرف زور ولري نو (ی) نرمه تلفظ کېږي او مورږ ئې په ملينه او نرمي (ی) يا د ځينو په وينا زورکی واله (ی) سره ليکو، لکه: شَی، لرګی، سړَی، منګی... چا چي دې ته د زور واله (ی) نوم ورکړی دې ته نه دئ متوجه شوی چي دا زور د (ی) نه بلکي د هغه توري دئ چي تر (ی) مخکي راځي. دې ته د زورواله (ی) نوم ورکول غلطه نومونه ده.

او که دا مخکنی حرف ساکن واو يا الف وي نو بيا هم همدا نرمه ی کاروو لکه: دوُی، زوُی، ځاُی، بوُی، لوُی،

که زير ولري نو څرګنده (ي) ليکو، لکه: سړِي، غوړِي، منګِي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مخکنی حرف زورکی ولري نو اوږده (ې) لیکو، لکه: شپې، خوږې، لندې، دې، شې، سړې...

او که تر يې مخکي حرف زېرکی ولري نو د ښځینه نومونو لپاره لکۍواله (ۍ) لیکو، لکه: کړکۍ، لونګۍ، مړۍ، او د نورو لپاره همزه واله (ئ) لیکو، لکه: راځئ، وخورئ، ورشئ، وکړئ... دلته تر (ی) مخکي توری، زورکی نه بلکي زیرکی لري.

که موږ دا علایم درلودی او هغه مو کارولی نو د یاګانو د کارولو په سر به له لانجو سره مخامخ نه وو، د مثال په توګه: د ښځینه نومونو په جمعي که به مو دا ستونزه نه درلوده چي ځیني د (ښځه) جمع (ښځې) او ځیني ئې (ښځي) ګڼي، خو نه دا د خپلي ادعاء لپاره څه دلیل وړاندي کوي او نه هغه، ټول هغه کلمات چي تر يې مخکي توری ئې زیر ولري باید په څرګندي (ي) سره ولیکل شي، لکه: چي، کي، مي، ځي، خوري، ښځي، لنډي، کونډي، منډي، سړي، کوي. او ټول هغه کلمات چي تر يې مخکي حرف ئې زورکی ولري باید په اوږده (ې) ولیکل شي، لکه: څپې، مڼې، لندې، خوږې، ترخې، سړې، تودې، ته راځې، خورې، ته ښه سړی يې،... ، دغه مطلب ته د نه پام کولو په سبب ځیني خلک د اوږده (ې) په کارولو کي ستونزه لري، چي، کي، مي، .... د چې، کې، مې... په څېر لیکي، په داسي حال کي چي د پښتنو ټول قبایل په دغو کلماتو کي له یا نه مخکي توری په

(c) ketabton.com: The Digital Library

زير سره تلفظ کوي، او اصولاً په کار ده چي په (ي) وليکل شي.

انګريزي هم د علايمو د نشتوالي په وجه د (ی، و) په اړه ستونزي لري، د همدې لپاره ئې ګڼ شمېر (ی) او (و) ته ورته غږ لرونکي حروف جوړ کړي، لکه (A,E,I,Y) او (O,U,W,V) څوک چي د لومړي ځل لپاره د انګرېزي ليک زده کوي د دغو حروفو د ليکلو د ځای په اړه همداسي ستونزه لري لکه د پښتو په ليکلو کي چي ورسره مخامخ کېږي.

فارسي هم دا ستونزه لري، د علايمو د نه انتقال په سبب د (ی) او (و) د کارولو په ارتباط مشکلات لري، د مثال په توګه (سير) څلور معناوي لري، سير: موړ، سير: اوږه، سير: سفر، سير: من، - شير او شير دوه معناوي لري شير: شيدې او شير: زمری، دا د يوې ژبي د ليکدود ستر عيب دئ چي د ګڼ شمېر مختلفو معناوو درلودونکو کلماتو لپاره ورته توري وکارول شي، دا لوستونکي له التباس سره مخامخوي، که په فارسي کي دا علايم کارول کېدی نو دا به ئې داسي ليکل: سُير، سِير، سَير، سُير او شِير، شُير

په دغو څلورو ژبو کي د انګريزي ليکدود تر ټولو ناقص او ستونزمن دئ، نه يوازي له دې پلوه چي د يوه غږ لپاره ګڼ شمير توري لري بلکي له دې ناحيې هم چي ډېر ځله په کلماتو کي داسي توري کارول کېږي چي نه تلفظ کېږي، لکه په RIGHT کي GH، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

RIGHT دقيق تلفظ د RITE په توګه دئ، همداراز د ډېرو غږونو لپاره ځانګړي توري نه لري، لکه، خ، ع، غ، ژ، ش، چ؛ دې ته ئې مرکب توري جوړ کړي: KH, GH, JK فارسي هم دا ستونزه لري، د ټ، ډ، ړ لپاره توري نه لري، د پښتو او انګريزي کلماتو په تلفظ کې له ستونزو سره مخامخ کېږي. انګريزي له دې پلوه هم يوه ستونزمنه ژبه ده چې له مصدر نه اشتقاق ئې ډيري بې قاعده ګۍ لري، د مثال په توګه: له make نه made, made، له go نه went, gone، له do نه did, done او دې ته ورته بې شمېره نور نواقص.

په پښتو کې تر ضرورت زيات الفاظ جوړ شوي، د س، ص، ث، تر څنګ ئې څ او د ز، ذ، ظ او ض تر څنګ ئې ځ هم رااېستلي، ځيني ګ او ځيني ګ کاروي، همداراز په پښتو ليکدود کې ې او ئ د ورته غږونو لپاره کارول کېږي، د دغو حروفو زياتول مخصوصاً د (ګ، ځ، ې) نه يوازي غير ضروري کار وو بلکې پښتو ليکدود ئې ستونزمن کړی.

د يې ګانو ستونزه

دا ستونزه حل کړو چې د پښتو (يې) يوه ده که پنځه؟ چې د اوږده يا مجهوله (ې)، لنډه يا څرګنده (ي)، زورواله يا نرمه (ی)، او زورکی واله او لکۍ واله (ې، ئ) يا لکۍ واله او همزه واله (يې) په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه یادېږي.

که یوه وي ولې ئې په پنځه ډوله لیکو؟ که پنځه وي؛ هره یوه ئې چېرې او څنګه راځي؟ د کومې قاعدې مطابق که نه هسې د تعامل او دود له مخې؟ او داسې چې د هرې (ی) اړوند کلمات باید حفظ کړو، چې دا یقیناً ګران کار دئ، په ځانګړې توګه هغو خلکو ته چې نوې پښتو زده کوي.

ما په دې اړه د ځینو لیکوالانو کتابونه ولوستل، د هغو هم چې د (ی) د ځای او ډول په اړه په خپلو کې سخت اختلاف لري، خو هیڅ یوه ئې د کومې قاعدې یادونه نه وه کړې. دا په داسې حال کې چې هره ژبه ځانګړي قواعد لري، الله تعالی انسان داسې پیدا کړی چې د خپل زړه خبرې په الفاظو سره بیان کړي، الفاظ د قاعدې مطابق جوړ کړي، او د الفاظو لپاره حروف وضعه کړي، د ژبپوهنې د بحث یوه اساسي موضوع دا ده چې دا قواعد په ګوته کړي او له دې لارې د ژبې زده کول او لیکل آسانه کړي.

که په پښتو کې د (ی) د کارونې په اړه لږ دقت وکړو راته جوته کېږي چې د (ی) غږ او ډول د هغه توري په حرکت پورې تړلی دئ چې تر (ی) مخکې راځي، که دا حرف زور ولري، د (ی) تلفظ یو ډول وي، که زېر ولري بل ډول، که ساکن وي یو ډول او که زېرکی ولري بل ډول، د همدې لپاره موږ دې ته اړ شوي یو چې د دغو بېلا بېلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تلفظونو لپاره د (ى) بېل بېل ډولونه جوړ کړو.

په عربي کي د اوږده (ې) مثالونه لږ دي، د قرآن په يوه آيت کي ئې هم بېلګه راغلې، د هود د سورې په ۴۱ آيت کي د $g1¾C لفظ راغلی؛ A$%r ö$ (qçŸ2 $kŽï $ Éóî « $g1¾C ëär $g8™ bĵ ’ĥ ÇÎÈ ÌÏm§ Öqãó9

تر (ى) مخکي توری (ر) او تر (ر) لاندي يوه وړه داېره کښل شوې او دا دائره ښيي چي دلته د (ر) پر سر زور نه بلکي زورکی دئ، او د همدې په وجه بايد د (ي) تلفظ د پښتو د اوږده (ې) په څېر وي.

اردو او فارسي هم د مجهولي يې غږ لري، په اردو کي دا(ے) ورته راوړي او په فارسي کي خاص توری ورته نه دئ غوره شوی. په (مى شود) کي د (ى) غږ د مجهولي يې غږ دی او په رفتی کي د معروفي (ي) خو په فارسي کي دواړه په يوه (ى) ليکل کېږي.

د (و) شکلونه

په دې وروستيو کي ځينو ليکوالانو دا لانجه هم راولاړه کړې چي وايي د پښتو (واو) يو نه بلکي درې دي (اوږد، لنډ او بېواکه)!! او دا يقيناً چي يوه غلطه انګېرنه ده، پښتو يوازي يو واو لري، اوږد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ ئې ویل د هغه توري په حرکت پوري مربوط دی چي تر واو مخکي راځي؛ لکه لُور او لور، په لومړي کي لام پېش لري او واو ساکن دئ، او په دوهم کي پیش په واو اړول شوی، د لور اصلي لیکنه (لُرُ) ده چي د لام د پېش په ځای واو لیکو. د لور او لور تر منځ فرق په واو پوري نه دئ تړلی د (ل) په حرکت پوري تړلی دئ، که لام ته پېش ورکړو نو لُور (د رېبلو آله) ترې جوړېږي، او که پېش په واو اړوو لور (ښځینه اولاد) ترې جوړېږي، سُور او سور، په لومړي کي سین پېش لري او واو ساکن دئ، او په دوهم کي د پېش په ځای واو راغلی، اصلي بڼه ئې سُرُ د پُر په څېر ده، سُور د فارسي دور ته ورته او د فارسي دُر د سور په شان دئ. دا غلطي ده چي دُرخانۍ او آدم خان د دورخانۍ او ادم خان په بڼه ولیکل شي.

انګلیسي هم درې (ی) لري: E,I,Y او A هم ډېر ځله د يې په توګه کاروي، همداراز د واو لپاره څلور توري O,U,W,V، دوی ته هم دغو تورو ستونزي راولاړې کړې، څوک چي دا ژبه نوې زده کوي نو په لیکلو کي تر هغه په وار وار غلطېږي چي د هري کلمې ترکیب حافظې ته وسپاري. او همدا د یوې ژبي د لیکدود عیب دئ، ښه لیکدود هغه دئ چي لیکونکی ئې له دغي ستونزي سره مخامخ نشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د علایمو په اړه وړاندیز

د علایمو په اړه زما وړاندیز دا دئ چي لږ تر لږه د پښتو د سم لیکلو لپاره د زده کړي په پیل کي دا علایم زده کوونکو ته وروښیو، تر څو پوه شي چي چېري کومه یې ولیکي. دا ضروري نه ګڼم چي اوس او د یې ګانو له ترویج نه وروسته له یوې پرته نوري ټولي حذف کړو، البته د لکۍ والي یې په اړه مي وړاندیز دا دئ چي د دې حذفول غوره دي، پر ځای ئې همزه واله (ئ) کارولی شو، د دواړو غږ ورته دئ، دا به له یوې خوا د یې ګانو شمېر راکم کړي او له بلي خوا به دا ستونزه حل کړي چي کله لکۍ واله (ۍ) د لفظ په منځ کي راځي نو نه پوهېږو چي په کومي (ی) سره ئې ولیکو، د مثال په توګه (نړۍ وال) څنګه ولیکو؟ دا د پښتو لیکدود یوه بله لانجه ده، ځیني ئې په اوږدې (ې) بدلوي چي دا اشتباه ده، اوږده یې د (ۍ) غږ نه ورکوي، نړۍ وال د نړېوال په توګه لیکل غیرمعیاري او ناسمه لیکنه ده، د نړیوال په توګه ئې لیکل هغه مهال صحیح ګڼل کېدی شو چي د پښتو (یې) یوه وی، دا دواړه یې (ې) (ي) د (ۍ) غږ نشي افاده کولی، دې (ۍ) ته نږدې او ورته غږ د همزه والي (ئ) دئ، د (کوئ او نړۍ)، (شړۍاو شړئ) په لفظونو کي دواړه یې ورته غږ لري، که غواړو چي لیکنه مو غږ په دقیقه توګه تمثیل کړی شي؛ نو پکار ده چي یا ئې بېل بېل (نړۍ وال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیکو او که ئې ګډ لیکو نو د نړئوال په توګه ئې ولیکو، که موږ علایم درلودی؛ دا لانجه هم مخې ته نه راتله، (ږ) ته د یوه زېږکي په ورکولو سره به مو نړیوال د نړۍ وال په توګه تلفظ کاوو. چا چې دا لکۍ واله (ۍ) رایج کړې پښتو لیکدود ئې لانجمن کړی، کاش اوس لیکوالان په دې توافق وکړي چې دا (ۍ) په بشپړه توګه له منځه یوسي او په ځای ئې (ئ) وکاروي.

عربي حروف حذفول

ځینې ناپوه او متعصب کسان هڅه کوي چې له پښتو نه د (آ، ث، ص، ط،ظ، ع، ف، ق، ء،) حروف وباسي، دا نه یوازي ناسم کار دئ بلکې له پښتو سره لویه جفا ده، په دې حروفو سره پښتو غني شوې او په حذفولو سره ئې له سختو ستونزو سره مخامخ کېږي، موږ د عربي بې شمېره لغات خپل کړي، ځینې ئې دومره عام شوي چې د پښتو اړوند لغات متروک شوي او ځای ئې دوی نیولی، صبر، طرف، ثواب، عالم، آدم، ظلم، یتیم، زکات، خیرات، قلم، فرق، .... ئې بیلګې دي، دوی دې ته پام نه کوي چې آخوا، آسمان، آخرت، آخوند، آرام... په داسي غږ پیل کېږي چې آ ئې افاده کولی شي، نه یوازي الف دا غږ په دقیقه توګه افاده کولی شي او نه ها.

د فارسي ژبې یوه ستونزه دا ده چې (ټ) او (ډ) نه لري، دې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړه ده چي دا تشه ډکه کړي، هغه دخیل کلمات سم نه شي ادا کولی چي د دې حروفو اړوند غږونه په کي وي. انګلیسي هم د ځینو غږونو لپاره توري نلري، خو دا ستونزه ئې په دې سره حل کړې چي دغو غږونو ته ئې جوړه حروف رامنځته کړي، لکه د (غ) لپاره gh د (خ) لپاره kh د (ژ) لپاره jh دا سمه نده چي موږ هغه حروف حذف کړو چي د پښتو د کلماتو د سمي افادې لپاره ضروري دي.

د پښتو الف یو دئ که درې؟

د پښتو ځیني ادعائي خدمتګارانو د الف په اړه هم یوه ستونزه راولاړه کړې او موږ ئې له دې پوښتني سره مخامخ کړي یو چي پښتو څو الفونه لري؟ یو که درې ؟ آیا زور، زورکی او مد د الف په نامه یادولی او د الف پر ځای کارولی شو؟ آیا له مد او همزه نه پرته د پښتو توري بشپړ ګڼلی شو؟ نه یوازي د پښتو او فارسي حروف له عربي اخیستل شوي، بلکي د فارسي کلماتو نږدې اویا اتیا په سلو کي عربي دي، او پښتو هم دې ته ورته، موږ همزه او مد ته همدومره ضرورت لرو لکه الف ته، آدم، آسمان، آلو، آس له مد نه پرته لیکل غلط دي، همداراز دعاء، اعتناء، علماء، او دې ته ورته کلمې له همزه پرته لیکل غلطي ده، متأسفانه ځیني خلک دا اشتباه کوي چي پښتو لیکدود ته داسي بڼه ورکړي چي د زور، زېر او پېش ځای الف، يې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

واو ونيسي، همزه او مد حذف کړي، د ف او ق په ځای پ او ک وکارول شي، که د دوی رایه ومنل شي بیا خو به پیسته د پسته په ځای او پاسته د پَسته په ځای لیکو، بیا خو به ناچار په هري کلمې کي ګڼ شمېر الف، يې او واو اضافه کوو، قلم به کالام، صبر به سابار، فراه به پاراه لیکو. دا خلک نه پوهېږي چي د یوې کلمې د توریو تر منځ د ارتباط د څرنګوالي بیانولو لپاره دغو علایمو ته سخت ضرورت دئ، د عربي کمال په دې کي دئ چي دا علایم لري، د همدې لپاره هغه کلمات چي له ورته تورو څخه جوړ شوي په تلفظ کي ئې له هیڅ ستونزي سره نه مخامخ کېږي،او لوستونکی پرې پوه کوي چي څنګه ئې یو ځای یا بېل بېل تلفظ کړي. خو موږ په دې اړه ستونزي لرو. دا دوستان دې ته متوجه نه دي چي د پښتو یوه ستونزه دا ده چې د توریو د حرکاتو لپاره علایم نه لري، او دا هغه څه دي چي عربي ته ئې پر نورو ژبو امتیاز ورکړی، دغه ستونزه د دې باعث شوې چي موږ ګڼ شمېر یاګاني جوړي کړو، او همدا یاګاني موږ له کړاوونو سره مخامخ کړي، په داسي حال کي چي زموږ څنګ ته فارسي او عربي یوازي یوه يې لري، که موږ هم علایم درلودی نو یوه يې راته کافي وه، زموږ يې هم په اصل کي یوه ده، بېل بېل تلفظ ئې په اصل کي تر يې مخکي توري له حرکت سره ارتباط لري، او دا دئ اوس خو ځیني راپیدا شوي او غواړي واو او الف هم د یوه په ځای درې او څلور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي!! او دې غیرمعیاري او ناسم کار ته ژبي ته د خدمت نوم ورکوي!! ژبي ته خدمت دا دئ چي آسانه کړی شي، د کلماتو ترکیب ئې د قواعدو مطابق کړی شي، لیک او تلفظ سره ورته شي، اضافي توري ونه کارول شي، د بېلو بېلو قومونو لهجې او بېل بېل لیکدودونه ئې توحید شي.

عربي الفاظ

نه له پښتو نه د عربي الفاظو د حذفولو هڅه وکړو او نه ئې په غلطه توگه پښتو ته د رااړولو، په کار ده چي عربي لغات په خپل اصلي شکل کې ولیکو، غصه، معنی، صحیح، صلح، خفه، قبر،.... په دې بڼې ونه لیکو: غوسه، مانا، سئي، سوله، خپه، کبر، ... خو مشهور غلط لکه هدیره او لوز چې په اصل کي حضیره او لفظ دي عجالتاً په خپل حال پرېږدو او ورو ورو ئې تصحیح کړو....

متروک الفاظ

له دې ډېره وکړو چې متروک الفاظ بیا راژوندي کړو او د دخیل معروفو لغاتو په ځای ئې وکاروو، او دا پښتو ژبي ته د خدمت په نامه یاد کړو. لکه چوپړ د خدمت په ځای راوړل، خدمت په پښتو کي دومره عام استعمال لري چي تر چوپړ خلک پرې ډېر ښه پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ئې نه منئ نو له خدائي خدمتګارانو پوښتنه وکړئ.

له بلي ژبي ژباړه

تر څو چي پښتو په يوې واقعي ملي ژبي بدلېږي او هر نوي شي ته د خپلې ژبي په قالب کي نوی نوم غوره کوي، بايد له عربي ژبي مرسته وغواړو، که ژباړي ته اړ کېږو نو دا ژباړه مو له عربي وي نه له کومي بلي ژبي، تر اردو، فارسي، انګليسي او ډېرو نورو ژبو پښتو ډېره غني ژبه ده، د مثال په توګه د پروسې لپاره عمليه، د پلان لپاره منصوبه، د کواليټي لپاره کيفيت، د لست لپاره فهرست، د راپور لپاره اطلاع يا خبر... له هري ژبي کلمې په کلمې ژباړه غلطي ده، مخصوصاً له فارسي نه پښتو ته، حقيقت دا دئ چي په فارسي کي ډېر بې ځايه او بې خونده تکلف شوي، د ادبي او عاميانه ژبي ترمنځ ئې ژور توپير شته، که څوک د فارسي عاميانه ژبه له تصرف او تغير نه پرته وليکي او له ادبي ليکني سره ئې مقايسه کړي ورته معلومېږي چي څومره تغير پکي راغلی، د مثال په توګه: مه ميرُم- من می روم، ما ميريم - ما می رويم، بيا بريم- بيا برويم، کار کديم – کار کرديم، او هلته چي عربي کلمات کاروي نو عجيب څه ترې جوړ کړي؛ د بيلګي په توګه: قرار بود، به سقوط مواجه سازد، به ابلاغ فرمان مقام معظم رهبری همت ګماشت، زمام اداره کشور در اختيار معظم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرار گرفت، فرمان صادر فرمود... او له انګریزي play roal په رول یا نقش بازی کرد، مقلد ژباړونکي هڅه کوي دغه ټول الفاظ له ټول بې ځایه، عبث او مسخره تکلف سره کلمه په کلمه وژباړي او لیکي: قرار و، له سقوط سره مواجه کړ، د رهبرۍ د معظم مقام د فرمان د ابلاغ لپاره ئې همت وګماره، د هېواد د اداري زمام د معظم له په اختیار کي قرار ونیوه، فرمان ئې صادر وفرمایه، رول ولوبوي...

ځیني لیکوالان د فارسي هغه اصطلاحات په بشپړه توګه په پښتو ژباړي چي ډېر بې ځایه تکلف په کي شوی، هلته عربي الفاظ په ناسمه توګه او له تکلف سره کارول شوي او دا لیکوالان له هغوی تقلید کوي او همدا کار په پښتو کي کوي، لکه دا چي په فارسي کي وایي در آن جا وجود داشت، دوی د وجود عربي کلمه پور کړې او له تکلف سره ئې کارولې، دا ئې تر دې ادبي ګڼلې چي ولیکي: در آن جا بود، زموږ لیکوالان له دوی تقلید کوي او لیکي: هلته ئې شتون درلود!! ګمان کوي چي دا به تر دې ډېر ادبي وي چي ولیکي: هلته وو. یا دا چي په فارسي کي لیکي، در اختیار او قرار ګرفت، د دې په ځای چي ولیکي: به دستش افتاد، زموږ لیکوالان ئې داسي راژباړي: په اختیار کي ئې قرار ونیولو!! د دې په ځای چي ولیکي: په لاس ورغی، یا په واک کي ئې شو، په لیکني کي بې ځایه تکلف لیکنه عیبناکه کوي، د بلاغت غوښتنه دا ده چي اضافي توري او کلمات ونه کارول

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.

ځيني ژباړونکي د فارسي دا ترکيب: موجود است يا وجود دارد، داسي ژباړي: شتون لري، خو هم دا فارسي ترکيب بې خونده او بې ځايه تکلف دئ او هم ئې پښتو ژباړه، پښتو ژباړونکو ته مي مشوره دا ده چي له تکلف نه ځان لري وساتئ، سادگي خپله کړئ، په مختصرو الفاظو اکتفاء کوئ، او که کله دې ته اړ کېدئ چي له فارسي نه څه پښتو ته وژباړئ نو لومړئ فارسي جمله له تکلف نه وباسئ بيا ئې وژباړئ، داسي مه کوئ چي په فارسي که وگورئ چي چا ليکلي: تشريف فرما شد، حضور بهم رساند، قدم رنجه کرد، به خوانش گرفت، او دې ته ورته نور کرکجن او له بې خونده تکلف نه ډک ترکيبونه، نو تاسو هم متې راونغاړئ او په پښتو کي ئې د ژباړلو هڅه وکړئ، دا نه ژبي ته خدمت دئ او نه د يوه پوه، حکيم او اديب ليکوال کار، په فارسي کي دا کار درباري ليکوالانو کړی، هغه مقلد ليکوالان ترې تقليد کوي چي د ويلو لپاره څه نه لري، غواړي خپل بې محتوی مطالب د رنگينو الفاظو په جامه کي ونغاړي او له ناپوهو اورېدونکو او لوستونکو نه شاباش ترلاسه کړي.

مجهوله يې:

په مشرقي ليکدود کي مجهوله يې ډېره او بې ځايه کارول

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي، د مثال په توګه چي، کي، مي، دي، داسي، هسي،... داسي ليکي: چې، کې، مې، دې، داسې، هسې... حال دا چي په کار ده (دي، کي، چي، مي، داسي، هسي... صحيح وګڼو او (دې، کې، چې، مې، نې، بې، زې، تې، داسې، هسې) د دغو ترکيبونو مخفف ومنو (دي ئې، که ئې، چي ئې، مي ئې، نه ئې، به ئې، زه ئې، ته ئې، داسي ئې، هسي ئې) ، مثالونه ئې:

کتاب دې ورکړ؟ يعنی د ده خپل کتاب دي ورکړ؟ او کتاب دي ورکړ؟ يعنی کوم کتاب دي ورکړ؟ کتاب دي ئې ورکړ غلط او د ټولو پښتنو قبيلو د مروج تلفظ خلاف دئ.

الله تعالی دې شهادت قبول کړي، يعنی الله تعالی دي د ده شهادت قبول کړي. دا سمه نه ده چي وليکو: الله تعالی دي ئې (يا دې ئې) شهادت قبول کړي، د پښتنو هيڅ قبيله داسې نه وايي، نه پوهېږو دا د چا کوږ بدعت دئ؟

کتاب مې ورکړ، يعنی د ده خپل کتاب مي ورکړ، او کتاب مي ورکړ، يعنی يو کتاب مي ورکړ.

کې ځواب ورکړی نه وی، يعنی که ئې ځواب ورکړی نه وی.

دا کتاب چې ليکلو، يعنی دا کتاب چي ئې ليکلو.

نې خبر کړ له خطره، يعنی نه ئې له خطره خبر کړ.

چي دښمن بې خپل هېواد کي نه پرېښود: يعنی دښمن به ئې په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد کې نه پرېښود.

زې لامنم، يعنی زه ئې لامنم.

تې لازغمې، يعنی ته ئې لازغمې؟

داسې ځواب کړه چې بیا رانه شي، یعني داسي ئې ځواب کړه ....

هسې خبر کړ، یعني هسي ئې خبر کړ.

په پښتونخوا کي د مجهولي (ې) لپاره یوه نوې يې رااېستل شوې چې له اردو ئې اخیستې ده، داسي ئې لیکي: (ے)، اردو ژبه هم د پښتو مجهولي يې ته ورته غږ لري چې همدا (ے) ورته راوړي. لکه کيلئے.

ښځينه جمع

ځيني ادعا کوي چې د ښځينه نومونو جمع باید په اوږده يې سره ولیکو، خو دا خبره صحیح او معیاري نده او د پښتنو د ټولو قبیلو له عام تلفظ سره مغایرت لري، صحیح او معیاري خبره دا ده چې هغه ښځينه نومونه چې په پای کي ئې هې وي په جمع کي همدا هې په يې بدلېږي، خو دا يې کله اوږده او کله لنډه تلفظ کېږي، که تر هې مخکي توری زورکی ولري، په جمع کي دا زورکی په زېر بدلېږي او د هې په ځای څرگنده (ي) راځي، لکه ښځه ښځي، کونډه کونډي، ژبه ژبي، او که تر هې مخکی توری زور ولري زور ئې په زورکي بدلېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هې په ځای اوږده (ې) راځي؛ لکه ځپه ځپې، ړنده ړندې، خوږه خوږې، شپه شپې.

د ښځينه جمع لپاره دا قاعده قبوله کړو چي: ښځه، کونډه، لنډه، تنده، مرسته، بېله، بله، پېښه (حادثه)، او دې ته ورته ښځينه مفرد په ښځي، کونډي، لنډي، تندي، مرستي، بېلي، پېښي او ټول هغه ښځينه نومونه چي تر يې مخکي توری ئې زېر ولري په (ي) سره ئې جمعه کړو او منه، لنده، اوږده، پېښه (تقليد)، ځپه او دې ته ورته صيغې په منې، لندې، اوږدې، پېښې، ځپې او ټولي هغه صيغې چي تر يې مخکی توری ئې زېر کی ولري په (ې) سره جمع کړو.

اغلباً دا (ې) ډېره او بې ځايه استعمالېږي، په هغو ځايونو کي هم کارول کېږي چي د پښتنو د هيڅ قبيلې په تلفظ کي نه احساس کېږي او په ډېرو مواردو کې نه يوازي له تلفظ سره اړخ نه لگوي بلکي د التباس باعث گرځي، د مثال په توگه: د جمع لپاره هم او د ندا لپاره هم ښځې ليکل، چې له يوې خوا له عام تلفظ سره مغايرت لري او له بلي خوا مخاطب په اشتباه کې اچوي، بايد (ښځي د ښځه جمع او ښځې د اې ښځې په معنی) وليکو، په دواړو صورتونو کي ئې د ښځې په توگه ليکل د التباس باعث گرځي. يا (ورځې) د ورځ جمع او له مخاطب نه د تلو په اړه پوښتنه (ته ورځې؟) سم ئې ورځي (د ورځ جمع) او ورځې د پوښتني لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ئې او يې توپير

ئې او يې بايد تفکيک کړو، لکه دا: کتاب ئې ولوست، ته ښه ليکوال يې. دواړه په يوه ډول ليکل صحيح نه دي.

له، په، نه

(له، په، نه) کېدی شي له وروستۍ کلمې سره يو ځای وليکل شي او (هـ) ئې حذف شي، لکه:

لپاره، لخوا، لدوی، لده.

پکي، پدې، پدوی

نشته، نشو، نشي، ندئ،

په نورو ژبو کې هم داسي حذف ګورو، لکه په دري کي: نه می رود - نمی رود، نه نوشت- ننوشت، نه کرد - نکرد، به من - بمن،

دی او دئ

(دی) د (ده) لپاره، او (دئ) د ده د حالت بيانولو لپاره، لکه: دی ښه ليکوال دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(و) او (ؤ)

د (و) او (ؤ) په ځای د (وو) ليکل، دی په سنګر کي وو. يوازي (و) او (ؤ) مطلوب غږ نه افاده کوي.

(وه) او (وو)

په ماضي صيغو کي د مذکر او مؤنث تر منځ تفکيک او دواړه يو ډول نه ليکل، داسي چي حامد يوه خور درلوده او محمود يو ورور درلودو، همداراز د ساته په ځای ساتو، د ليکه په ځای ليکو، د (کاوه) په ځای کاوو، او ... ساته او ليکه او دوی ته ورته صيغې د مؤنث او امر لپاره مختص کړو، ته خط ليکه، ته لار ساته... يوه لار ساتله بل سنګر ساتلو، يوه لار ساته او بل سنګر ساتو، د پښتنو هيڅ قبيله نه وايي: بل سنګر ساته، يا محمود زوی درلوده. که د ولس عامه لهجه او تلفظ اعتبار لري نو دا صحيح نه ده چي وليکو: احمد ښه پوهېده، بايد وليکو احمد ښه پوهېدو، او ملالۍ ښه پوهېده. احمد کار کاوو، احمد مړۍ خوړه، دا صحيح نده چي وليکو: احمد کار کاوه.

په او پر

(په) د ظرف لپاره او (پر) د استعلاء لپاره کارول، مثالونه ئې، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب کي، پر بام، په ۱۳۸۶ کال کي، خو استثناءات باید ومنو، لکه: د دې په ځای، په مېز باندي، په خدای قسم، دا ځکه چي ډېری پښتانه په داسي مواردو کي د (پر) په ځای (په) کاروي.

پر او باندي یو ځای کارول غلطي ده: لکه کتاب پر مېز باندي پروت دئ، صحیح ئې دا ده: کتاب پر مېز پروت دئ. ورباندي او درباندي هم د (پر) او (پرې) په ځای راتلی شي لکه: پور ورباندي لري، اعتماد درباندي لرم،

باندي

د باندي صیغه ډېره بې ځایه او غلطه استعمالېږي، او غلطه لیکل کېږي، لکه: په دې خاطر باندي، په دې اساس باندي، په دې هکله باندي، زما په نظر باندي، په دې اړه باندي.... چي دلته باندي ته هیڅ ضرورت نشته، په دې خاطر، په دې اساس، په دې هکله، په دې اړه، زما په نظر کافي او صحیح دي، زما په نظر او زما له نظره ئې صحیح صورتونه دي. د باندي، لاندي، وړاندي .... صحیح لیکنه همدا ده، د لاندې، باندې، وړاندې .... په توګه ئې لیکل غیرمعیاري دي او د پښتنو هیڅ قبیله ئې په مجهوله نه تلفظ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځ او ز ستونزه

د (ځ) او (ز) ستونزه باید حل کړو، ستونزه، استازی، زلمی، ختیز، لوېدیز... صحیح وګڼو، خو هلته چې د بلې ژبې (ج) پښتو ته رااړوو نو د ضرورت په صورت کې ئې په (ځ) بدل کړو، لکه جواب: ځواب، جای: ځای، جور: ځور، ...

سته او شته

سته د شته، نسته د نشته... په ځای کارول ومنو، ځکه دا د پښتنو د اکثریت ژبه ده، له مشرقي پرته نور ټول پښتانه همدا الفاظ کاروي، او دا د دري (است) او (نیست) ته ورته دي، د پښتو او دري بې شمېره لغات ګډ اساس لري،

نه او ښځه

د (نه) په ځای یوازي (هـ) راوړل: له کنره تر هراته، له مزاره تر پکتیا، او له میمنې تر پکتیکا او له فراه تر پامیره(په هـ او الف پای ته رسېدلي کلمات په وروستیو دوو بڼو کي)، دا نور پر پېرېدو چي لیکي: له فراه څخه تر پامیر پوري، له خدای څخه غواړم، یا له خدای نه غواړم، که دلته د (خدای) له نومه وروسته لږ توقف وشي نو معنی ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا راوځي چي له خدایه ئې نه غواړم. نږدې ټول پښتانه داسي وايي: له خدایه غواړم.

د (ورڅخه) او (ورنه) په ځای (ترې) راوړل، د (ما ورڅخه وپوښتل)، یا (ما ورنه وپوښتل) په ځای ما ترې وپوښتل.

موږ او مونږ

مونږ او (موږ) دواړه مجبوراً صحیح ومنو خو ورو ورو ئې موږ ته راواړو، ځکه په دې سره به زموږ لیکنه د ډېری پښتنو له تلفظ سره ورته شي، د جنوب او غرب پښتانه دا لفظ داسي نه تلفظ کوي چي (ن) هم په کي راشي، لږ پښتانه ئې داسي تلفظ کوي چي د (ن) خفیف غږ هم په کي راځي.

فعل کوم نوم او ضمیر ته ورته راوړو

دا قاعده قبوله کړو چي له مخي ئې لیکي: سړی له خپلي مېرمني سره راغی، او مېرمن له خپل مېړه سره راغله، د راغلل په ځای، دا هم صحیح ومنو چي کتابونه او کتابچې ئې راوړل (د راوړې په ځای)، کتابچې او کتابونه ئې راوړل. ښځې او نارینه راغلل، نارینه او ښځې راغلل(د راغلې په ځای)، که څه هم نږدې ټول پښتانه فعل د وروستي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضمیر په بڼه اړوي او وایي: نارینه او ښځې راغلې، کتابونه او کتابچې ئې راوړې، کتابچې او کتابونه ئې راوړل. ښځې او نارینه راغلل.

جمله په فعل پای ته رسول

د جملې په پای کي له فعل نه وروسته (دئ، ده او ...) لیکل ضروري ونه ګڼو: لکه دا چي ښه کتاب ئې لیکلی دئ، استادان راغلي دي، ډېره مبارزه ئې کړې ده، دا کافي او صحیح وشمېرو چې: ښه کتاب ئې لیکلی، استادان راغلي، ډېره مبارزه ئې کړې.

د (ز)، (ج) او (ژ) په اړه اختلاف

د (ز)، (ج) او (ژ) اختلافي کارول ورو ورو توحید کړو، د ننګرهار ځیني قومونه وایي: ژوندی، ژبه، ژمی، روژه... د کنر او پېښور پښتانه ئې جوندی، جبه، جمی، روجه ... کړي، د جنوب او جنوب غرب، او د پښتنو ډېری قومونه ئې زوندی، زبه، زمی، روزه ... تلفظ کوي، دا او دې ته ورته کلمات له دري سره هم ګډ بنسټ لري، هغوی زنده، زبان، زمستان، روزه کړي، له دې نه معلومېږي چي اصل (ز) ده، د ځینو عواملو په وجه (ژ) او (ج) ته اوښتې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (ښ) او (ک) مخکي وروسته کول

د (ښ) او (ک) مخکي وروسته کول هم یوه ستونزه ده، کله چي دا دوه توري یو د بل څنګ ته راشي، نو د مشرقي خلک یا (ښ) له (ک) نه مخکي کړي او یا ئې حذف کړي، دا ځکه چي دوی (ښ) په داسي توګه تلفظ کوي چي له (ک) نه وروسته تلفظ ئې ورته ګران دی، نور پښتانه کښته، کُښلی ... وایي خو دوی ئې ښکته او ښکلی کړي، نور وایي: کښېنه، کښېږده، ... دوی وایي کېنه، کېږده، د جنوب غرب پښتانه (کښي) وایي، په کور کښي دئ، خو د مشرقي پښتانه ښ حذفوي او وایي په کور کي دئ، (ډېری پښتانه په دې خاص مورد کي له مشرقي والو سره همغږي دي او کي وایي او دا ځکه چي تر کښي آسانه دئ)، دې ته مو هم باید پام وي چي د دري نشستن له کښېنستل سره ګډ بنسټ لري، ک ئې د دې لپاره حذف کړی چي دري ژبي نه شي کولی کلمه په ساکن حرف پیل کړي، یا به ئې حذفوي او یا به متحرک حرف وربانديي اضافه کوي، د انګلیسي stop د استاپ په بڼه تلفظ کوي، او د پښتو له لمر نه ئې مهر جوړ کړی، او له کښېنستل نه نشستن، دا ښیي چي اصل کښېنستل دئ نه کېنستل، د (ښ) ګران تلفظ د دې سبب شوی چي په دغو کلماتو کي تغییر راشي. د همدې لپاره ګورو چي ځیني پښتانه قومونه (کښ) په

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چ) بدلوي او وايي: چېنه، چېړده،

بخښنه او ښښنه هم د دې ستونزي يوه بله بېلگه ده، دا د فارسي له بخش سره گډ ښنسټ لري، لکه وبخښه او ببخش، مشرقي وال د دې لپاره خې حذفوي چي ښ هم د خې په څېر تلفظ کوي، دا دوه ورته غږونه څنگ په څنگ ويل گران دي نو ځکه ئې خې حذف کړې.

د (د) او (له) ستونزه

ځيني پښتانه (د) د (له) په ځای کاروي چي دا يوه غلطي ده، صحيح ئې دا ده چي: دی د کابل دئ، دی له کابله راغلی، صحيح نه ده چي ووايو: دی د کابله راغلی دئ، په دري کي د دغو دواړو لپاره (از) راځي، (او از کابل است)، (او از کابل آمده)، هغه خلک چي د دري تر اغېز لاندي دي دا دواړه يو د بل په ځای راوړي.

د (ف) او (پ) لانجه

پښتانه د (ف) په ويلو کي مشکل لري، د همدې لپاره غواړي هغه په (پ) واړوي، مخصوصاً کله چي د بلي ژبي الفاظ پښتو ته رااړوي، د مثال په توگه د عربي له فوج نه پوځ او د انگريزي له فابريکې نه پابريکه جوړوي، په کار ده چي دا په خپلي اصلي بڼي کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وليکل شي، فوج يا فوځ او فابريکه.

د (ق) او (ک) ستونزه

پښتانه د (ق) په ويلو کي هم ستونزه لري، غواړي آسان ئې کړي، او د (ک) بڼه ورکړي، قرار، قوم، قلم، او له عربي نه اخيستل شوي نور کلمات د کرار، کوم، کلم په توګه تلفظ کوي او ځيني بې خبره خو متعصب ليکوالان ګمان کوي يا قصداً ښيي چي صحيح بڼه ئې همدا ده، په کار ده چي دا او دې ته ورته ټول دخيل لغتونه په خپلي اصلي بڼي کي تلفظ او وليکل شي. دري ژبي چي ټول دخيل لغاتونه په اصلي بڼي کي قبول کړي، اوس د ادبي دري نږدې اويا په سلو کي عربي لغات جوړوي، هلته هم ځيني متعصبي کړی هڅه کوي چي عربي لغات له دري وباسي، که څه هم دا کار ناشونی دئ، خو که له دري نه عربي ووځي نو په يوې نيستمني ژبي به بدله او خپله ټوله اوسنۍ غنا به له لاسه ورکړي. د ايران متعصبو کړيو له اوږدې مودې راديخوا دا هڅه پيل کړې، د عربي او عربو په ضد د دوی او د نورو قومونو هره هڅه چي په مسلمانانو کي قومي او نژادي تعصبات راپاروي د غربي نړۍ له لوري بدرګه شوې او دوی ئې په شا ټپولي، د ايران معروف شاه پرست شاعر فردوسي خپله شاهنامه داسي وليکله چي هيڅ عربي لفظ په کي رانشي، نن او په ايران کي د شيعي انقلاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

له راتلو وروسته هم دا لړۍ جاري ده، په افغانستان کي هم ځيني متعصبي غربپال او ايران پلوه ډلي همدا کار کوي. غربپال پښتانه ليکوالان هم په دې ګمارل شوي چي همدا کار وکړي.

(ږ) او (ګ)

هغه پښتانه چي (ږ) د (ګ) په څير تلفظ کوي، له (غ) نه مخکي د (ږ) تلفظ ورته ګران شي، نو ځکه (غ) ترې رامخکي کوي او له (ږغ) نه (غږ) جوړوي، خو نور پښتانه ئې ږغ ګڼي. لږ تر لږه بايد دا صحيح تلفظ هم ومنو.

(ږ) او (ن)

همدا راز کله چي (ږ) او (ن) سره نږدې راشي نو مشرقي وال همغه معامله ورسره کوي چي له (ک) او (ښ) سره ئې کوي، (ن) له (ږ) رامخکي کړي، دا هم د (ږ) د ګران تلفظ په وجه ده، له ږنور او ږنندي نه نږور او نږندي جوړ کړي. خو نور پښتانه چي (ږ) د (ګ) په څير نه تلفظ کوي دا مشکل نه لري او په خپلي اصلي بڼه کي ئې تلفظ کوي او ليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کامه) او (او)

کامه باید د (او) په ځای او هلته وکارول شي چې د یوې جملې پای او د بلې اړوند جملې پیل په ګوته کړي، نه مکرر (او) لیکل صحیح دي او نه دا چې ولیکو: رپوټونه وايي، چې....، په داسې مواردو کې تر چې نه مخکې د کامې راوړل صحیح نه دئ او د جملې ضروري ارتباط شلوي .

(لېږي) او (لرې)

د لېږي او لرې سمه لیکنه همدا ده، د لېږې او لرې په توګه ئې لیکل غلط او د مروج تلفظ خلاف دي، د لرې (بعید) او لرې (د لرلو صیغه) تر منځ تفکیک د لام او رې په حرکت سره کېږي، په لومړي کې لام زور او رې زېر لرې او په دوهم کې لام زور او رې زورکی لري.

(ولې) او (ولي)

د ولې (نوم) او ولي (استفسار کلمه) یو رنګ او په همدې توګه لیکل صحیح دي، د ولې په توګه ئې لیکل غیرمعیاري دي، د دواړو ترمنځ تفکیک په یې سره نه بلکه د واو په حرکت سره کېدی شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړي کي واو زورکی لري او په دوهم کي زور. هيڅ پښتون د ولي وروستۍ يې د ويالې په څېر نه تلفظ کوي.

(اوه) او (اووه)

اوه (۷) په همدې توګه ليکل سم او د اووه په توګه ئې ليکل ناسم دي، داسي ليکل ئې د هغه چا اختراع ده چي غواړي د پيش په ځای واو وليکل شي، دا عدد په اصل کي داسي تلفظ کېږي (اُوَه)، الف پېش لري او واو زور.

(يولس) او (دولس)

يولس او دولس همداسي ليکل سم او د يوولس او دوولس په توګه ئې ليکل ناسم دي، د دواړو عام تلفظ داسي دي: يُوُلَس، دُوُلَس؛ په اصل کي (يو او لس) او (دوه او لس) وو چي تخفيف پکي راغلی، د او په ځای لومړي واو ته پيش ورکړی شوی او هې حذف شوې.

(نه) او (نهه)

نه (۹) په همدې بڼه ليکل صحيح دي نه د نهه په توګه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ای) او (اې)

د ندا لپاره په عربي او دري کي (ای) او په پښتو کي (اې) ویل کېږي، نږدې ټول پښتانه وایي: اې ربه! اې پلاره ! اې زویه! په کار ده چي په لیکني کي هم دا مراعات شي.

(هغې) او (هغي)

د هغې او هغي سمه کارونه داسي ده: هغي ښځې وویل، هغې وویل، په هغي لاري تلل، په هغې تلل، هغي برخي ته ولاړ، هغې ته ولاړ

(پسې) او (پسي)

د پسې او پسي توپیر: ورپسې شه، په ده پسي ورشه، پسي ورشه،

(تاسي) او (تاسې) فرق

تاسې د (تاسي ئې) مخفف دئ لکه دا چي تاسې هم ولولئ (یعني تاسي ئې هم ولولئ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(لپاره) او (له پاره)

د دې (لپاره) یا د دې (له پاره) صحیح دي او د دې (د پاره) غلط. اصل ئې پار دئ، د پښتنو ځینې قبیلې ئې د پار په بڼه کاروي، د خاطر په معنی لکه چې وايي: د خدای پار دئ،

د (نه) بې ځایه کارول

لکه: له ننگرهار نه، له لغمان نه... چېرې چې یو لفظ په فتحه او الف پای ته رسېږي د نه راوړل صحیح نه دي لکه: له الله غواړم، له ما وپوښته، له تا پوښتي، په داسې مواردو کې نه راوړل صحیح نه دي، خو که په ساکن توري پای ته رسي نو ښه دا ده چې یوازې هـ پرې علاوه کړو، لکه له کابله، له لغمانه، له کابل نه او له لغمان نه لیکل صحیح نه دي. او له کابل څخه یا له کابل چخه خو لاډېر بې خونده دي. اصل ئې له کابلَ راغلم دي، چې دا زور په هـ بدلوي.

(اړه) او (اړوند)

دا دواړه هم په غلطه توگه استعمالېږي، اړه د ارتباط په معنی او اړوند د مربوط په معنی دي، د کتاب په اړه ئې معلومات ورکړ، د کتاب اړوند معلومات ئې ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله

پایله د نتیجې په معنی راوړل غلطي ده، د پایلي دقیقه ژباړه عاقبت او انجام دئ، داسي لکه له بدو پایلو سره مخامخ شو. په کار ده چي نتیجه، حاصل او ثمره د پایلي په معنی ترجمه نشي.

(پرې) او (ترې)

دا دواړه د (پر ئې) او تر ئې) مخفف دي، همغسي لکه مې، کې، چې، دې چي د (مي ئې)، (کي ئې)، (چي ئې) او (دي ئې) مخفف دي.

(مات) او (ماتې)

مات، ماته، ماتي صحيح او ماتې غلطه لیکنه ده. مات شو، ماته شوه، له ماتي سره مخ شو، ماتي او بریاوي به وي، صحیح دي.

(پاته) او (پاتې)

پاته صحیح لیکنه ده، راځه له مورِ سره پاته شه، شا ته پاته شو، ځیني پښتني قبیلې پاتې وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(خدای) او (لمونځ)

د خداوند او نماز الفاظ له پښتو نه دري ته تللي، اصل ئې لمونځ او خاوند دي، لمونځ او خاوند واضح معنی لري، لمونځ د تجليل په معنی او خاوند د څښتن په معنی ده چې يو ئې د الله تعالی لپاره غوره معنی لرونکی نوم او بل ئې د لمانځه لپاره مناسب نوم دئ، نماز او خداوند داسي جوړ شوي چي له معنی پرته نومونه دي، دا ځکه چي له بلي ژبي اخيستل شوي، په دري کي خاوند په خداوند اوښتی بيا تخفيف شوی او خدا ترې جوړ شوی او بيا پښتو ته راانتقال شوی او خدای ترې جوړ شوی.

د لمونځونو اوقات

د لمونځونو اوقات له دري اخيستل شوي او په پښتو کي تغيير په کي راغلی: نماز شام ئې ماښام کړی، (ن) او (ز) ئې ترې حذف کړي، نماز خفتن ئې ماخستن، نماز ديگر ئې مازديگر، نماز پيشين ئې ماپښين کړي، له (پس شوي) نه ئې پېشلمی جوړ کړی، ښايي د دې مهال اصلي نوم په پښتو کي سېمی وي چي ځيني پښتانه ئې په همدې نامه يادوي، موږ د اوقاتو لپاره گهيځ، برېزر، غرمه، لمرخاته او لمر ولېده لرو، د گهيځ په ځای مو د عربي سحر رااخيستی خو هغه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينو سهار کړی.

(عکس العمل) او (غبرګون)

په دې وروستيو کې د عکس العمل په ځای د غبرګون د راوړلو شاهد يو، په داسې حال کې چې غبرګون د عکس العمل معنی نه افاده کوي، نه پوهېږو په دې کې کوم مصلحت ګوري چې دا جامع اصطلاح په ناقصه توګه بدلوي. غبرګ د يوويستوي په مقابل کې راځي.

(اند) او (فکر)

په وروستيو څو مياشتو کې د اند کلمه په ځينو کړيو کې دود شوې، د فکر او نظر په ځای ئې کاروي، په داسې حال کې چې دا او دې ته ورته الفاظ هومره عام شوي او هر څوک ئې په معنی پوهېږي چې په ډېر زحمت سره کولی شو بدلي او حذف ئې کړو، د عربي الفاظو په ځای د پښتو متروک الفاظ دودول د هغو کړيو کار دئ چې له عربي سره حساسيت لري، د همدې لپاره ګورو چې په استعماري ځواکونو پوري تړلې خبري رسنيو دې کار ته کلکه ملا تړلې، متعصبي څېرې ئې استخدام کړې او دا کار پرې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای پامان

خدای پامان په اصل کې د خدای په امان کې دئ، تخفیف په کې راغلی، په اوسنۍ بڼې کې صحیح مفهوم نه افاده کوي، که خدای دي مل، خدای دي حافظ، خدای دي ساتونکی، د خدای په امان کې دي وې... وويل شي غوره دئ. او دې ته خدای پاماني ويلی شو.

لرغونې ژبه

ځيني متعصب او ناپوه ليکوالان، هغه چې ډېرى ئې له بهر نه ګمارل شوي، دا هڅه کوي چې د افغانانو ترمنځ اختلافات راولاړ کړي، يو ئې ادعا کوي چې پښتو اصيله ژبه ده او لرغونی تاريخ لري او بل ئې وايي دري او فارسي اصيله ژبه ده او اوږد تاريخ لري، دا جنابان دې ته متوجه نه دي چې د پښتو او دري په سلو کې تر اتيا زيات لغاتونه ګډ بنسټ لري، که د الفاظو په اړه ئې دقيقه څېړنه وکړي ورته معلومه به شي چې دا دواړه ژبې څو پېړۍ مخکې يوه ژبه وه، د خاصو عواملو په وجه سره بېلې شوې، دا کړۍ د يوې ژبې تسلط د هغې د ښه والي دليل ګڼي، حال دا چې د ژبې د تسلط عوامل نور دي، هغه ژبه مسلطه شوې چې په سياسي لحاظ مسلطه شوې، که نن انګرېزي د نړۍ مسلطه ژبه ده وجه ئې دا نه ده چې دا ژبه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو ښه والی لري، یا لرغونی تاریخ، وجه ئې د هغه قوم سیاسي سلطه ده چي انگریزي وایي، زه په ډېر ډاډ او جرأت سره ویلی شم چي انگرېزي د نړۍ تر ډېرو ژبو ناقصه، وروسته پاتې او له ادبي لحاظه ستونزمنه ژبه ده. په افغانستان کي د پښتو ژبي د عدم ودي او فارسي د تسلط عوامل نور دي، چي زه ئې څېړل مفید نه گڼم.

دغو کړیو ته وایم راشي وگورئ چي د پښتو او فارسي لغات څومره سره ورته او نږدې دي:

د انسان د غړو نومونه:

پښتو	فارسي
سر	سر
پزه یا پوزه	پوز
زنې	زنخ
ژبه یا ژبه	زبان
ورون	ران
لاس	دست (ل) په (د) بدل شوی
پښه	پا (ښ) حذف شوی
زنگون	زانو
غوږ	گوش غ په گ او ږ په ش بدل شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غاړه	گردن غ په گ ړ په ر او ه په دن بدل شوي
غوښه	گوشت
گوته	انگشت
نوک	ناخن او نوک

خپلوان

پلار	پدر لا په د بدل شوي
ورور	برادر
خور	خواهر
مور	مادر
لېور	ییور
ماما	ماما
نیکونه	نیاکان
زېږېدلی	زائیده

شمېرې

یو	یک
دوه	دو
درې	سه
څلور	چهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه	پنج
شپږ	شش
اوه	هفت
اته	هشت
نه	نو
لس	ده
یولس	یازده
دولس	دوازده
دیارلس	سیزده
څورلس	چهارده
پنځه لس	پانزده
شپاړس	شانزده
اوه لس	هفده
اته لس	هژده
نولس	نوزده
سل	صد
زر	هزار

اشیاء

آسمان	آسمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمکه	زمین
لمر	مهر
میاشت سپوږمۍ	ماه
باران	باران
اوبه	آب
ونه	بن واو په ب بدل شوی
بوټی	بوته
شګه	ریگ
غر	هیر (کوه)
درياب (سیند)	دریا
کور (انګور)	انگور
غنم	گندم (غ) په گ بدل شوی
جوار	جواري
مار	مار
آس	اسپ
خر	خر
غوا	گاو غ په گ بدل شوی
وز او وزه	بز
پشۍ، پشکه	پشک

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغه	مرغ
طوطي	طوطی
بلبله	بلبل
ځنګل	جنگل
نوی	نو

رنګونه

تور	تار (سیاه و تاریک)
سور	سرخ
سپین	سفید
زېړ یا ژېړ	زرد
نصواري	نصواري

افعال

لیدل	دیدن ل په د بدل شوی، تل همداسي شوي
خوړل	خوردن
وخوره	بخور و په ب بدل شوی، تل همداسي شوي
کړل	کردن
کرل	کاریدن کشت کردن

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپېل	درویدن
وړل	بردن
شړېدل	شاریدن
تگ	تک و دو
آزمېښت	آزمایش
ورېدل	باریدن

نومونه

خاوند	خداوند
ستر	سترگ
گرم	گرم
سوړ	سرد
نرم	نرم
سخت	سخت
شرم	شرم
تبه	تب
شپه	شب
ورځ	روز
غرمه	گرمي
لمن	دامن

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای	جای
مږه	موش

دې ته باید متوجه وو چې کله ځیني لغتونه له پښتو نه فارسي ته اوړي نو د پښتو لغت ځیني توري لکه ل، غ، ځ، و، ږ په دري کې په د، گ، ج، ب، ش بدل شوي، لکه:

لمن - دامن، لیدنه- دیدن، پلار- پدر، لاس- دست...

غوږ -گوش، غوښه -گوشت، غرمه - گرمي

ځای -جای، پنځه- پنج،

شپږ - شش، مږه - موش،

ونه - بن، وخوره - بخور،

د دې الفاظو شمېر ډېر زیات دئ، دومره چې په دې کې چا ته د شک ځای نه پرېږدي چې پښتو او دري څو پېړۍ مخکې یوه ژبه وه او ورو ورو سره بېلې شوې.

څو ورځې مخکې مې د یوه متعصب لیکوال مرکه اورېده چې ویل ئې فارسي د پښتو په پرتله اوږد تاریخ لري او گواکې پښتانه لیکوالان له فارسي نه ژباړه کوي. دا د بیمار ذهن او زړه او کوږ فکر او قلم خاوند په دې نه پوهېږي چې پښتو او فارسي څو پېړۍ مخکې یوه ژبه وه، ورو ورو سره بېلې شوې، ډېر ناپوه او کمعقله انسان به داسې انگېري چې فارسي تر پښتو زوړ تاریخ لري، څوک چې په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهېږي چي انسانان له یوه مور پلار پیدا شوي، نژاد ئې یو او د یوې ستري کورنۍ غړي دي، هغه په دې پوهېږي چي د ژبو بنسټ هم یو دئ، مختلفي ژبي داسي دي لکه د یوې ستري ونې لويي او وړې څانګي، هر څومره چي له وړو څانګو نه د سترو څانګو په لوري ځو بېلي څانګي ګډ بنسټ پیدا کوي، نه یوه څانګه پر بلې غوره والی لري او نه زوړ تاریخ.

پښتو او کمپیوټر

پښتو نوې کمپیوټر ته لار موندلې، د هغو افغانانو دا هڅه د ډېر قدر وړ ده چي دا کار ئې کړی، خو ډېر کار لا پاته دئ، د پښتو لپاره ښکلي حروف جوړول یو له دغو کارونو څخه دئ، هم د متن لپاره او هم د عنوان لپاره، موجود حروف ځيني ستونزي لري، ځيني ئې د یو شمېر ضروري حروفو د نشتوالي له مخي ناقص دي، آ، ؤ، أ، إ، ګ، ... نه لري، ځيني ئې داسي دي چي د (د، ډ، ر،ز، و او نورو حروفو موقعیت په دقیقه توګه نه دئ ټاکل شوی، په لیکه برابر نه وي، ښکته او پورته وي، په کرور حرف کي داسي دي: (د و ډ ذ رد ز و) په ځينو کي یو شمېر علایم لکه . ، : ! " په واضح توګه نه معلومېږي له ضروري اندازې واړه جوړ شوي، په کرور حرف کي داسي دي: . ، : ! " دا په داسي حال کي چي کرور حرف تر ټولو شته حروفو ښه دئ، زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ته اړه شوم چي له عربي او فارسي نه ځيني تر ټولو ښکلي حروف غوره او پښتو ته ئې واړوم، د پښتو کرور حرف کي مي هم لاسوهنه وکړه او ځيني ستونزي مې رفعه کړې، د دغو حروفو نومونه دا دي:

Pashto best font
Pashto best font hashiah
Pashto anwan font
Pashto anwan font outline
Pashto arabic styl font
Pashto Kror modified
pashto Jadeed inwan
Pashto yasmeen font
Pashto yasmeen bold
Pashto jihon modified

موجود پښتو حروف له عربي حروفو اقتباس شوي، د پښتو خپل دوديز خط ډېر ښکلی دئ، په کار ده دغه حروف کمپيوټر ته انتقال شي. زه هڅه کوم چي د پښتو خپل حروف جوړ او کمپيوټر ته ئې انتقال کړم.

سبحان ربي العظيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان	صفحه
سریزه	۳
د پښتو حروف	۷
د يې ګانو ستونزه	۱۱
د (و) شکلونه	۱۳
د علايمو په اړه وړانديز	۱۵
عربي حروف حذفول	۱۶
د پښتو الف يو دئ که درې؟	۱۷
عربي الفاظ	۱۹
متروک الفاظ	۱۹
له بلي ژبي ژباړه	۲۰
مجهوله يې:	۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځینه جمع--۲۴
د ئ او يې توپير --۲۶
له، په، نه ---۲۶
دی او دئ--۲۶
(و) او (ؤ) ---۲۷
(وه) او (وو) --۲۷
په او پر ---۲۷
باندي ---۲۸
د ځ او ز ستونزه ---۲۹
سته او شته ---۲۹
نه او څخه ---۲۹
موږ او مونږ --۳۰
فعل کوم نوم او ضمير ته ورته راوړو ----------------------------۳۰
جمله په فعل پای ته رسول -------------------------------------۳۱
د (ز)، (ج) او (ژ) په اړه اختلاف-------------------------------۳۱
د (ښ) او (ک) مخکي وروسته کول -----------------------------۳۲
د (د) او (له) ستونزه --۳۳
د (ف) او (پ) لانجه ---۳۳
د (ق) او (ک) ستونزه --۳۴
(ړ) او (گ)---۳۵
(ړ) او (ن)---۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کامه) او (او)---------------------------------------۳۶
(لېږي) او (لږي) ----------------------------------۳۶
(ولې) او (ولي) ------------------------------------۳۶
(اوه) او (اووه) ------------------------------------۳۷
(يولس) او (دولس)-----------------------------------۳۷
(نه) او (نهه)--۳۸
(ای) او (اې)--۳۸
(هغې) او (هغي) ------------------------------------۳۸
(پسې) او (پسي) ------------------------------------۳۸
(تاسي) او (تاسې) فرق ------------------------------۳۸
(لپاره) او (له پاره)-----------------------------------۳۹
د (نه) بې ځایه کارول --------------------------------۳۹
(اړه) او (اړوند) ---------------------------------------۳۹
پایله ---۴۰
(پرې) او (ترې)---------------------------------------۴۰
(مات) او (ماتې)---------------------------------------۴۰
(پاته) او (پاتې) ---------------------------------------۴۰
(خدای) او (لمونځ) -----------------------------------۴۱
د لمونځونو اوقات ------------------------------------۴۱
(عکس العمل) او (غبرگون) ---------------------------۴۲
(اند) او (فکر) --۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای پامان --۴۳
لرغوني ژبه --۴۳
پښتو او کمپیوټر -- ۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ليکدود

راشئ چي پښتو ليکنه تصحيح او معياري کړو!

حکمتيار

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library